

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 5.

V Ljubljani, 15. marcija 1893.

Letnik VI.

Pomoč zoper ozeblino sadnega drevja.

V Geisenheimu na Nemškem je kraljeva sadjarska šola, ki objavlja naslednji svet: Iz mnogih okolice dohaja zmerom več poročil, koliko škode je mraz naredil sadnemu drevju, zlasti jabolčnemu. Mnogo dreves se je popolnoma posušilo, druga so le malo pognala in le životarijo. Če jim ne pomagamo, onemorejo nam zeló, in prihodnja zima jih popolnoma uniči. Uže mrtvega lubja in lesa ni mogoče oživiti. Pomagamo pa lahko, če se pod mrtvo skorjo nahaja še nekaj življenja, da se še žive plasti lubja in lesovine zopet okrepcājo. To pa dosežemo najlaže, ako pospešujemo in pomnožujemo hranilne snovi, ki drevesu prihajajo iz tal. V tem slučaju se opomorejo drevesa še najpoprej, in v to svrho jim je treba primerno gnojiti. Tekoč gnoj pa pomaga najhitreje. Vzame se torej nekoliko prave gnojnice, pomeša z vodo in pridene lesnega pepela. Vsa mešanica naj nekaj časa stoji na miru, najmanj 24 ur, predno se rabi. Pepela je dosti, ako se ga po polno peščico vrže na vsako posodo zalivko.

Nekateri gnojijo bolnim drevesom na slab način. Namečejo namreč nekaj gnoja okoli debla po tleh, od koder dobivajo korenine le malo namenjene jim hrane. Večino posrkajo trave, mah in gornja plast zemlje, do korenov pa malo ali nič ne prodira. Pomniti pa je, da hrano srkajo le najsrajnjeješe, najfineše drevesne korenine, katere niso blizu debla, ampak daleč proč in po 1 do 2 metra globoko v zemlji. Zatorej moramo gnojiti pod skrajnim vejevjem, ker tako daleč navadno segajo korenine. V to svrho naredimo proti drevesni velikosti več ali manj lukenj v zemljo, 3—8, ki so od 70 centimetrov do 1 meter globoke. V sleharno luknjo izlijemo po dve posodi zalivki, z gori omenjeno tekočinsko gnojnico napolnjeni. To naj se sedaj kmalu zgodi ter v 14 dneh ponovi. Luknje lahko ostanejo odprte, da prihaja zrak, ki blagodejno vpliva na novo rast drevesno. Dobro je, če zemljo pod drevesom prekopljemo in mrčes in njegove zalege pokončamo.

Drevesom z močno, rjavo skorjo je treba ob enem puščati, to je, zarezajo se v skorjo podolgovate zareze. Izkušnje nas namreč učijo, da ozeblino jemljejo skorji raztezljivost, in zatorej ne more rasti, ker ima preveč ovir premagovati. S puščanjem se odstrani ta ovira, skorja dobi prejšnjo raztezljivost in se dosti laže pomlaja. Zareze morajo biti zeló redke in nikoli po južni ali prisojni strani drevesni.

Koščičasto sadno drevje je občutljivo zoper gnojitev in nareja kosmovino, vendar svetujejo gnojiti tudi takšnim drevesom. Toda gnojici je treba dvakrat toliko vode priliti, kolikor za druga drevesa.

Akopram ni pričakovati, da bode gnojitev pomagala vsem drevesom, ohranila bode vendar mnogim življenje in jim pospešila rast, ki bi sicer bila uničena. To

je vsakakor dobiček posestniku, če pomisli, kako po malem novi nasadi doraščajo in koliko dohodkov daje doraslo drevo.

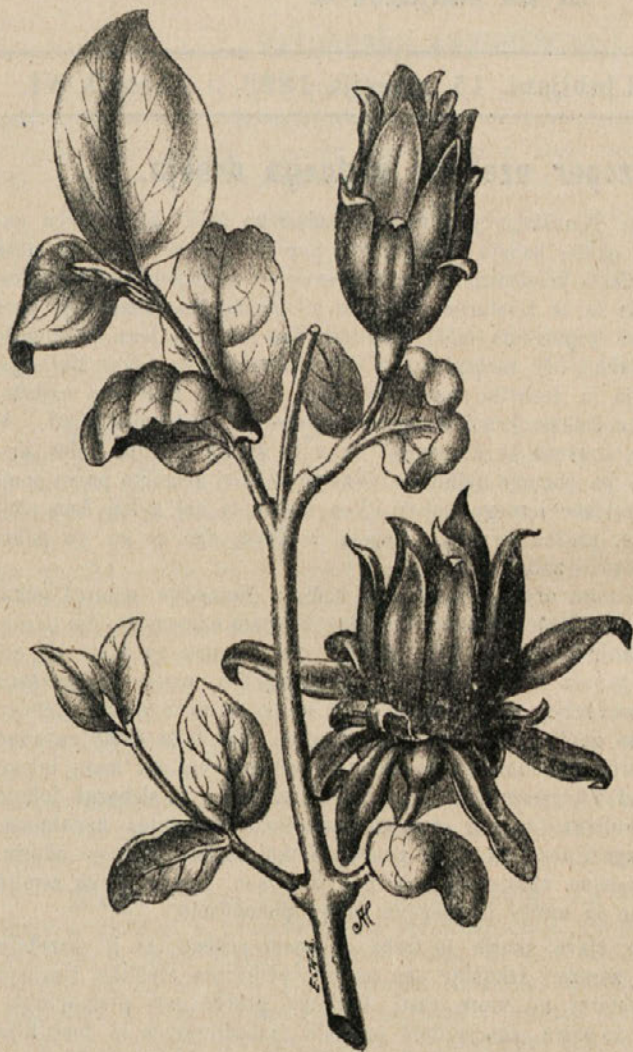
Dišeči grm.

Podoba 10. kaže cvetočo vejico od grma, ki je izmed najzanimivejših grmov po naših vrtovih. Domovina dišečega grma (nemški Gewürzstrauch, latinski calycanthus floridus) je v

Severni Ameriki in pripada botaniško k skupini rozacej. Na cvetji ni nič posebnega; barve je rdečerjave ali rumenkastočrne ter rozetaste oblike. Če cvet navpično prerežemo, ne vidimo nobenega razločka v barvi med cvetno čašo in cvetnimi listi, od tod tudi latinsko ime (calix = čaša, anthos = cvet). Najzanimivejše na tem za naše razmere toliko priporočenem grmu, ki vztraja na planem tudi po zimi, je njegov dvojni duh. Imamo sicer tudi domače rastline, ki imajo tudi dvojen duh, a so redke. Take rastline so nekateri vrste česna, kojih čebula in listje diše po česnu, a cvet ima prijeten vonj.

Dišečega grma cvetje ima neki poseben prijeten duh, katerega nekateri primerjajo vonjavi zrelih jagod, drugi vonjavi melon ali ananasov. Te vonjave je v bližini grma ves zrak poln posebno pa ob gorkem vremenu na večer. Vonjava cvetja dišečega grma je nad-

mestilo za malo lepo barvo. Les in listje imata sicer nekoliko podoben vonj, a je ostrejši ter spominja kafe. Ta duh lesa in listja, pa tudi poseben okus delata, da se živali ne dotaknejo grma.

Podoba 10.

Dišečih grmov je več vrst, a vrsta „floridus“ je najbolj priporočena. „Calycanthus glaucus“ je manj dišeč in „calycanthus levigatus“ je pa pritličen ter ima prav majhne cvete. A tudi dišeči grm vrste „calycanthus“ ima še več zvrsti, in sicer glede oblike listja in barve cvetov.

Vzgoja dišečega grma je prav lahka. Na planem mu ugaja vsaka zemlja, da le ni prevlažna. Ako ga vsadimo v lonec, koder pritlično vzgajan dobro cvete, dobro je primešati dobri povrtni zemlji nekoliko svišča. Calycanthus razmnožujemo s semenom, ki ga lahko dobomo iz njegove domovine, z izrastki iz korenin, ali pa s potaknenci, ki se naredo jeseni ali pomladi. Dišeči grm pri nas ne naredi plodu. Plod, ki ga rodi v svoji domovini, je podoben malemu orehu ter je neki strupen za konje. Ker dišeči grm od meseca junija naprej dva do tri mesece cvete, zato ga priporočamo saditi v bližini hiš, vrtnih hladnic i. t. d. Sajenice je dobiti v vsakem trgovinskem vrtnarstvu.

Pridelovanje čebule.

V „Kmetovalci“ sem ponudil semensko čebulico, vsled česar sem dobil veliko naročil, a tudi ob enem vprašanj, kako je čebulo vzgajati iz semena. Ker sem iz tega previdel, da zlasti na Kranjskem ta reč ni do dobrega znana, zato prijavljam tukaj članek o vzgoji čebule iz semena.

Zemlja, na katero naj pride čebula, bodi dobro prekopana in zrahljana ter prav zelo pognojena s starim, dobro predelanim in razpadlim gnojem. Kompost, kurjak, pepel in saje so posebno ugoden gnoj čebuli. Tako obdelana zemlja se dobro poravna in s čebulicami posadi, kadar nič več ne zmrzuje. Čebulice se potikajo po 15 do 20 cm narazen, in sicer le toliko globoko, da jim vršički še malo ven gledajo, na kar je posebno paziti. Med rastjo je zemljo pridno okopavati, da se skorja ne dela, in pa pleti. Ako hoče kaka rastlina v seme iti, odščični ji pop ali pa štiblo prelomi. Kadar je čebula v zemlji uže dovolj debela, to je meseca junija ali julija, takrat je štibla z nogami ali rokami k tlem pritisniti in jih tako zmečkati, da se ne morejo več dvigniti. To naredi, da se čebula debeli. Kadar se listje posuši, je čas čebulo pobrati ter jo na suho shraniti, koder ostane dobra do pomladi. Ta čebula ima to dobro lastnost, da se dolgo časa drži in ne klije.

V Dubrovniku, 3. marca 1893.

A. Bratina, oskrbnik.

Perla (asperula).

Kdor je imel kedaj priliko pohajati po gorskih gozdih, posebno bukovih, opazil je gotovo po tleh razprostrajajočo se nežno rastlinico s plazečimi stebelci, na kojih so listi v vretencih. Konec posameznih stebelc so mični, beli cveti. Ta rastlinica je dišeča perla (asperula odorata). Botaniški je uvrščena mej zvezdnice (stellatae), kamor spadajo tudi njej podobne obče znane lakotnice (galium).

Na opazovalca proste narave narejajo perle posebno zato tako ugoden vtis, ker pokrivajo senčnata tla pod košatimi drevesi, koder baš zaradi sence ne rasto druge rastline. Mnogim je znana zaradi svoje uporabe za tako zvano „majnikovo vino“. V to svrhu se nabere perle, predno se popolnoma razeveto, se v senci posuše ali puste zveniti in denejo v vino same ali z listi jagod, saniklja, jetičnika, melise i. dr. V sebi imajo kakor dišeča rosulja (anthoxanthum odoratum) neko tvarino, zvano „cumarin“, ki prijetno diši, kadar cvetica zvane ali se posuši.

Tudi po vrtilih uspeva ta rastlina, ako se ji odloči senčnat prostor. Ker je trajna, pomnoži se namesto s semenom najbolje s koreninami, ki se iz gozda na vrt presade.

Bolj važna za lepotično vrtnarstvo pa je neka druga iz Kavkaza došla vrst, ki ima višnjevo cvetje in liste z malimi ščetinicami posute. Imenuje se višnjeva ščetinasta perla (*asperula azurea setosa*). Ker je enoletna, treba jo vsako leto posejati. Odmeni se ji bolj solnčen prostor, kjer jako bujno raste ter vse poletje cvete. Seme naredi v kosmatih glavicah, ki so kaj mične, a kasneje dozore.

Seje se jeseni ali spomladi na določen prostor. Posebno pripravna je za okras grednih robov ali za narejanje nizkih skupin. Nihče, kdor ima priliko cvetlice gojiti, naj ne zamudi pribaviti si semena te cvetlice, in videl bode, da nežnejše enoletne cvetlice, kakor je navedena, ni lahko najti po naših vrtilih.

Rajko Justin.

Vrtnarske raznoterosti.

Novo sredstvo zoper ogrce. Francoski učenjaki trdijo, da so našli sredstvo zoper ogrce. To sredstvo je gliva (*botrytis tenella*), ki se črvom vcepi, vsled česar bolehalo in ginejo. Sredstvo, ki je na Francoskem uže na prodaj, se tako le rabi: Na senčnem mestu se položi glinasta skledica, v katero se dene 1 do 2 *cm* debela plast svišča. Na ta svišč se dene kakih 100 ogrcev ter se potresejo s trosom imenovane glive. V 6 do 7 urah so vsi ogrci okuženi. Potem jih razdelimo po njivi, katero hočemo očistiti te nesnage. Okuženi ogrci okužijo zopet druge in tako poginejo vsi.

W. H.

Velikanska jabolka. Kakor je čitati po vrtnarskih listih, došla so meseca februarja iz azijske Rusije v Prago tri velika jabolka, ki so tehtala z ovojem vred 14 *kg*, a brez ovoja 11 $\frac{1}{3}$ *kg*. Največe jabolko je tehtalo 4 *kg* ter je imelo $\frac{1}{2}$ metra v premeru. Jabolka so bila 40 dni na potu ter so došla popolnoma zdrava, a pridejani cepiči so pa zmrznili.

W. H.

Da sadne peške hitreje kalijo, priporočajo jih namakati v vodi, katera bo 14 do 16° R. topla. Voda se mora menjavati, da se ne usmradi. Čez kakih 14 dni se prično kazati kali, in takrat je čas peške saditi. Celo koščice se na ta način hitro prisilijo, da kale, in težko kaljivo akacijevno seme vzkali uže čez 18 dni.

Sadno drevje na vlažnih tleh. Ako s kakega zemljišča ni mogoče odpeljati vode, moremo, če ravno ni premokro, vender le uspešno sadno drevje saditi. V ta namen vzamemo jablani, katerim porežemo glavno srčno korenino, da ostanejo le stranske korenine, ki potem le ob vrhu t. j. bolj na suhem rasto. Najboljša vrsta, ki še najbolje rodi v vlažni zemlji, je angleška zimska zlata parmena.

Zgodnji fižol. Ako hočeš imeti prav zgodnjega fižola za salato, a nimaš gorke grede, izberi na vrtu najgorkejši kraj, ki je navadno ob kaki južni steni. Na tem kraju naredi gredo in nanosi toliko zemlje, da dobi greda strmec, ki je obrnen proti jugu. Na to gredo vsadi fižola, in sicer v vsako luknjo po 5 do 6 zrn in prilivaj mu vsak dan z zelo toplo (zgreto) vodo. Pri oblačnem vremenu ne zalivaj. Kadar se je bati mraza, pokrivaj vsajene fižole ali pa nežne rastline s cvetličnimi lonci. Zemlja na tej gredi bo lahka in rahla, ker fižol v težki zemlji zgnije, v prerodovitni pa naredi preveč listja, a malo stročja.